

Säkerhetsdörrar ställer nya krav

För forcering krävs utbildning

Vid insatser i lägenheter eller villor har räddningstjänsten haft en taktik och teknik som till huvuddelen möjliggjort angrepp via trapphus eller huvudingång. Dörrtyper och lås har varit tämligen lättforcerade med enkla handverktyg som bräckjärn, bormaskin, stämjärn och huggmejsel.

Ökningen av antalet inbrott har lett till säkrare lås med olika funktioner, exempelvis urkoppling av låsvredet när man ej är hemma.

Olika typer av lås och inträngningsskydd blir allt vanligare, till exempel gallergrind. Lättforcerade dörrar byts ut mot så kallade säkerhetsdörrar. Denna utveckling har ställt nya krav på räddningstjänsten ifråga om både taktik och teknik.

Det har visat sig att oerfaren personal – och detta gäller de flesta räddningstjänster – behöver 5-15 minuter på sig för att öppna en låst dörr. Har man däremot instruerat personalen om de svaga punkterna på dörr och lås tar forceringen oftast bara några minuter.

Tiden är en avgörande faktor när räddningsledaren bedömer om livräddning ska utföras. I dag tvingas räddningsledaren ibland ändra sin order på grund av att personalen når fram till

en okänd dörrtyp och saknar kunskap och utrustning för att kunna öppna. Om inte räddningstjänstens personal utbildas i dörrforcering kommer dessa situationer att bli ännu vanligare i framtiden.

I de flesta fall bör räddningsledaren välja en avvaktande taktik och bestämma halvhalt, om höjdfordon alternativt andrabil finns tillgänglig. Detta för att snabbt kunna alternera angreppsväg, från inträngning via dörr till angrepp via fönster eller balkong.

Vid dörrforcering stöder man sig på räddningstjänstlagens paragraf 45, ”ingrepp i annans rätt” samt paragraf 2 ”behovet av snabbt ingripande”. Bedömningen är ju livräddning.

Om möjligt ska man försöka se till att åverkan blir så begränsad som möjligt. Efter insats är det bra om man kan låsa objektet med enkla medel.

Karminfästning är kanske något man inte tänker på i första hand, men den kan vara ett alternativ vid dörrforcering. Får man bort karmfodret är det sedan lätt att såga, alternativt klippa, av spikarna eller skruvarna med vilka karmen är infäst i väggen. Sedan är det bara att lyfta bort hela dörrbladet med karm utan att för den skull ha orsakat någon större skada.

Vid forcering av en dörr bör man fundera över:

■ Gäller insatsen undersökning eller en snabb livräddningsinsats?

■ Är dörren överhuvudtaget låst?

■ Finns någon annan väg in?

■ Är ingen hemma? Knacka eller ring på!

■ Vilken typ av dörr ska force-ras?

■ Vilken slagriktning har dörren?

■ Vilken typ av lås har dörren? ■ Är det tappbärande gångjärn eller ska man slå ur sprintarna?

■ Om sprintarna slås ur, finns stift eller bakkantsbeslag?

Dörr med enkelt huvudlås respektive dörr med enkelt huvudlås plus extra lås:

Det är enkelt att med verktyg som finns på alla räddningstjänster forcera en sådan dörr. Metoderna är främst två. Vi avstår från att beskriva dem här eftersom verktygen är så vanliga att en instruktion som kommer i fel händer kan underlätta för inbrottstjuvar.

Saknas kunskaper om tillvägagångssättet på din räddningstjänst kan du kontakta undertecknad för vidare information.

Karmar som skadats repareras lätt med ett nytt slutbleck.

I Malmö använder brandmännen kapmaskin för att snabbt forcera dörrar. Överfalsen på dörren snittas och viks bort. Därefter kan låskolvarna kapas och dörren öppnas. Det fungerar även på klass 3-dörrar.

Blir även överfalsen skadad finns plåtbeslag som kan monteras dit.

Snabb utveckling och många olika lås

Utvecklingen av lås har gått snabbt och innebär många varianter.

Från lås i bryt- och borrhävlig metall till lås med cylindrisk form med olika metaller och härdningar.

De som ställer krav på lås är försäkringsbolag och Boverket, vilka kan ha olika uppfattningar.

Boverkets krav gäller utrym-

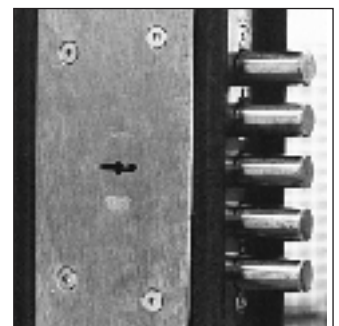
ning och försäkringsbolagets handlar om inbrottsskyddet. Utrymning av bostäder är ett undantag, där öppning av dörr med hjälp av nyckel accepteras.

Från utsidan ska dörr bara kunna öppnas med nyckel. Samtidigt bör dörren ej gå i lås när den stängs. När ingen är hemma (lägenhetsinnehavare) ska det inte gå att öppna dörren från insidan utan nyckel, detta för att försvåra för objudna gäs-

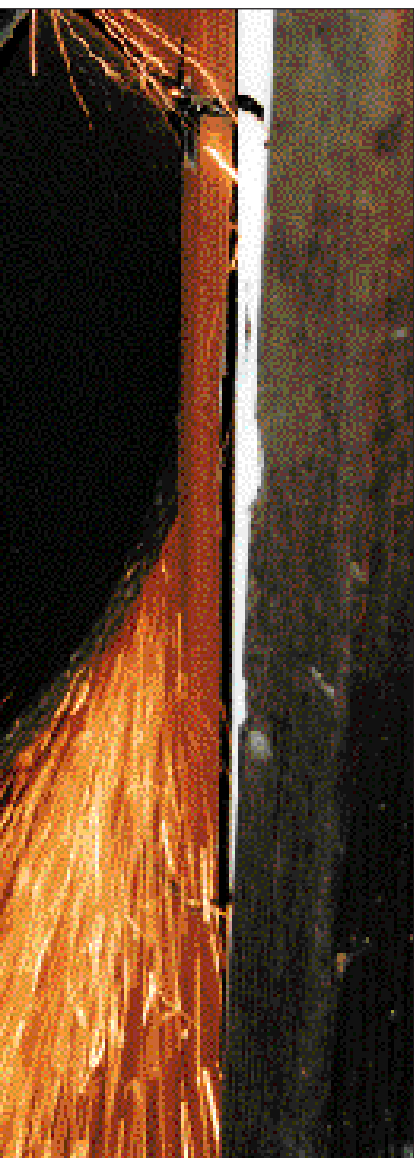
ter att avvika ut genom ytterdörr med gods från bostaden.

På marknaden finns det två-funktionslås eller dubbla lås, som löser dessa motstridiga uppgifter. De vanligaste låssystemen i bostäder kommer från ASSA eller ABLOY.

Säkerhetsdörren har vanligtvis ett huvudlås av cylindertyp och ett extralås av 7- alternativt 9-tillhållarlås.

En typ av högsäkerhetslås Claves med rullande tappar. Teknik vid forcering blir håltagningsmodell "hundlucka".

Säkerhetsdörr med extralås under huvudlås:

Karmen är i stål, dörren extra förstärkt i lås, slutbleck och gångjärn. Cylinder och cylinderring är av speciallegering.

Vid installation av dörrar var det tidigare brukligt med en väl tilltagen distans mellan väggreglar och dörrkarm. Detta utrymme utnyttjas som brytmån vid användning av enkla eller dubbla kofotar. Åverkan i dessa fall blir ganska stor.

Vid nybyggnation och installation av säkerhetsdörr saknas denna distans som brytmån, vilket försvårar användning av brytjärn.

Räddningstjänsten i Stockholm har i samarbete med Räddningsverket utvecklat en metod som med konventio-

nella verktyg kan användas på klass 2-dörrar. Metoden går ut på att dörrbladet tvingas ut mot gångjärnsidan för att skapa större utrymme i spalten på lås sidan. För ytterligare information om denna metod, kontakta Ulrik Blomqvist, räddningstjänsten i Stockholm (tel 08-454 88 61) eller Räddningsverkets Sören Lundström (054-10 43 36).

Räddningstjänsten i Malmö tillämpar en metod med tyngre specialutrustning, vilken tidsmässigt, är lika snabb. Metoden är även tillämpbar på klass 3-dörrar.

- Snitta i överfalsen med en kap utrustad med stålskiva, ovan- respektive nedanför låslådan.

- Kapa lodrätt mellan de bägge snitten.

- Vik undan överfalsen så att kolvarna blir synliga.

- Kapa låskolvarna.

Denna metod innebär en fördel vid återställningsarbetet. Byter man låshus och monterar ny cylinder kan objektet återigen låsas.

En annan tillämpbar metod kan vara att angripa gångjärnssidan och bakkantsbeslagen.

Det finns två huvudtyper av gångjärn:

- med löstagbara sprintar.

- tappbärande gångjärn, vilket innebär att sprintarna ej kan slås ut.

Försäkringsbolagen kräver vanligen att utåtgående dörr förses med stift eller bakkantsbeslag eller har tappbärande gångjärn

Gångjärn med löstagbara sprintar finner man i regel bara på de äldre dörrtyperna, men de är då ofta kompletterade med stift eller bakkantsbeslag. På denna typ av gångjärn går det i regel mycket lätt att använda sprintverktyg och på detta sätt haka av dörren i bakkant.

På dörrar tillverkade före 1980 sitter bakkantsbeslagen tre centimeter under övre gångjärnet och lika långt över undre gångjärnet. Från 1980 sitter bakkantsbeslaget mitt för gångjärnen.

Kapmaskin med stålskiva används lämpligen. Sätts kapmaskivan dikt an mot gångjärnet erhålles ett rätt avstånd till beslagen. Kapa därefter av gångjärnen. Lyft sedan med hjälp av bräckjärn ut dörren ur karmen.

Svårare om dörren går inåt

De flesta dörrar vi möter är utåtgående, vilket gör att vi oftast ser en spalt mellan dörrblad och karm.

Man kan dock träffa på dörrar med öppningsriktning inåt, vilket döljer både spalt och gångjärn. Forceringen blir då svårare.

De ytterdörrar som öppnas utåt tillverkas eller kan kompletteras med en överfals, som hindrar oss från att se spalt mellan dörr och karm. Detta är den vanligaste dörrtypen.

Dörrar av äldre typ, vanligen tillverkade av en trästomme som klätts med fanerade skivor och fyllts med porös isolering, ger ett dåligt inbrottskydd och är lättforcerade.

I det äldre bostadsbeståndet förekommer även "spegeldörrar". Dessa är oftast stabila och tunga, men deras svaga punkt är själva speglarna, vars material är betydligt tunnare än dörren i övrigt.

Den så kallade pardörren påminner om föregående typ, men här tillkommer ytterligare

en svag punkt nämligen att den är tillverkad av två dörr-halvor, där den ena halvan sitter fast i karmen med runda skjutreglar på dörrens underdel och ovan- del.

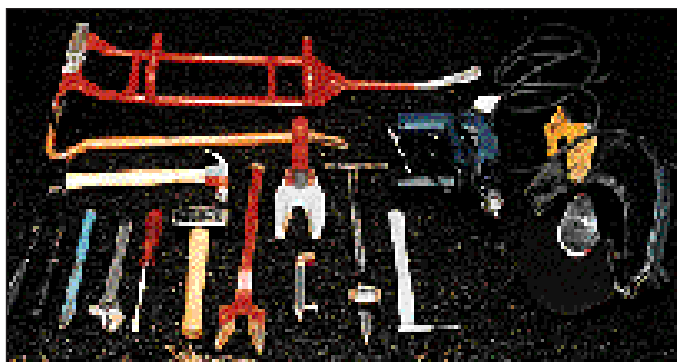
Till vinds- och källarutrymmen träffar vi ofta på vad vi kallar branddörr av plåt och isolerad för att stå emot brand längre tid än lägenhetsdörren. Karmen kan vara besvärlig att ge sig på. I stället bör man inrikta sig på gångjärn eller kolv.

Dörrtypen kallad säkerhetsdörr, ska ge objektsägaren ett gott skydd mot inbrott. Dörren är alltid utåtgående. Den kan tillverkas med eller utan överfals, integrerat dörrfoder och karm i stål. Om dörren är inåtgående klassas den normalt inte som säkerhetsdörr. Forcering av inåtgående dörr förlänger tiden något. På den svenska marknaden förekommer tillverkare såsom Daloc, Swedoor och Robust.

Daloc och Robust tillverkar rena ståldörrar, medan Swedoor tillverkar trädörr med stål-inlägg.

Gångjärn med löstagbara sprintar finns i regel i äldre dörrar. Då är det lätt att slå ur sprintarna och sedan haka av dörren i bakkant.

Utrustning vid dörrforcering, överst: dubbel kofot, kofot och hammare. Från vänster: stämjärn, huggmejsel, skiftnyckel, mejsel, slägg-hammare, specialverktyg för cylinderforcering, gångjärnsurdrivare, specialverktyg för cylinderforcering, sprintverktyg, bormaskin och kapmaskin.

Dörrar i fyra klasser

Dörrar delas in i följande fyra klasser.

1 Ska stå emot inbrottsförsök i minst tre minuter med traditionella handverktyg.

2 Ska stå emot inbrottsförsök i minst tio minuter med traditionella handverktyg. Behöver ej vara utrustad med tillhållarlås.

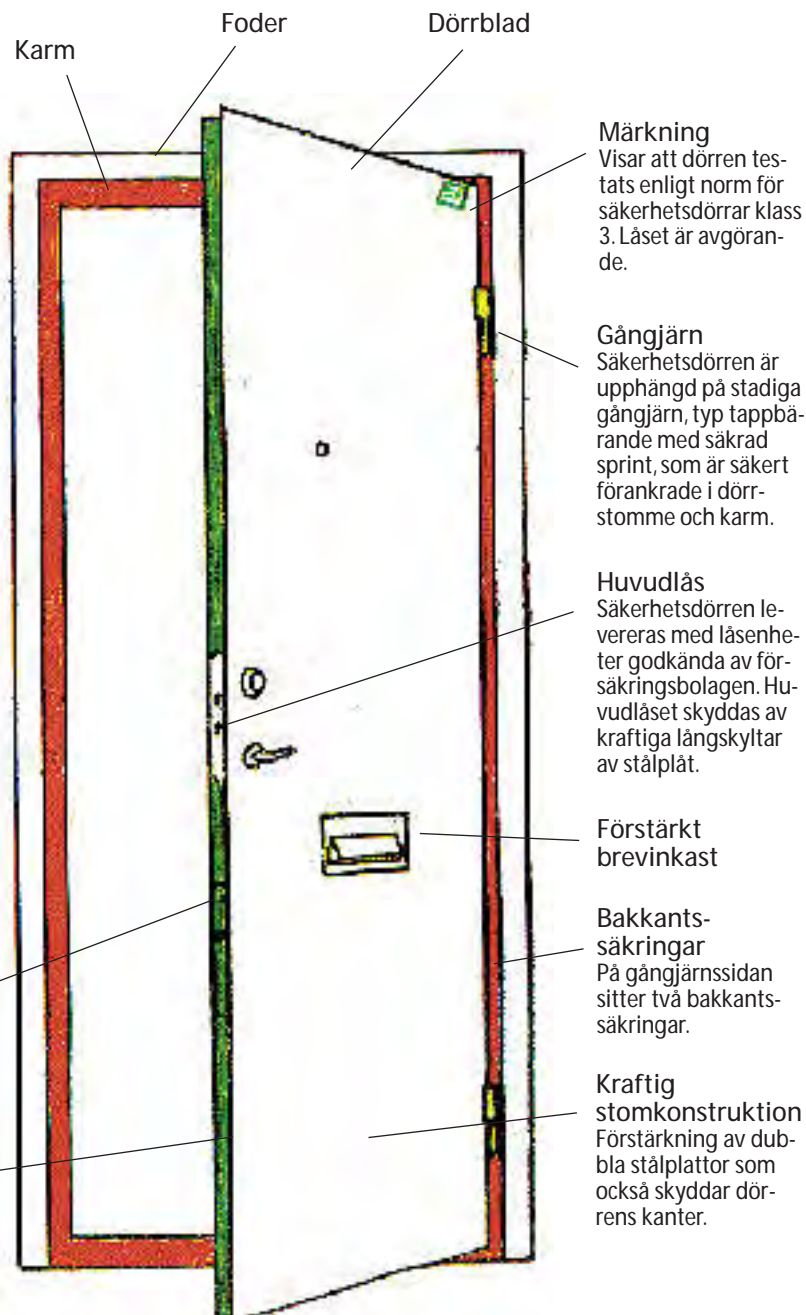
3 Samma tid som klass 2. Ska dessutom vara utrustad med högsäkerhetslås eller haklås. Detta beror på försäkringsbolagens krav då det finns stora värden i objektet. Brevinkast tillåts inte.

4 Ska stå emot inbrottsförsök i minst 20 minuter (likvärdiga verktyg). Denna dörr är vanligast i arkiv, värdelager, post/bank. Kan dock förekomma vid lägenheter eller villor med höga värden på egendom.

Extra lås

För att uppfylla försäkringsbolagens säkerhetskrav i skyddsklass 3 måste säkerhetsdörren vara försedd med ytterligare en godkänd låsenhet.

Överfalsning. Detalj på dörrbladet som döljer spalt mellan karm och dörr.

Typladdningar för sprängning

Vissa försök med sprängmedel vid dörrforcering har utförts varvid typladdningar har tagits fram.

Det är framförallt vindsdörrar eller källarrumsdörrar av typ branddörrar man tänker på vid sprängning, inte lägenhetsdörrar.

Man kan dels aptera så att man får en springa bredvid cylindern, för att få in handen och vrida upp låskolven via vredet. Det an-

dra alternativet är att aptera laddningen så att delar av dörrbladet viker sig inåt mot brandrummet.

Vid dessa tillvägagångssätt bildas inget splitter.

Spränger man däremot gångjärnen bör man ej vistas i samma rum. Delarna av gångjärnen slungas iväg, dock utan någon större kraft.

Vistas man i samma rum bör hörselskydd användas, även om laddningen inte är kraftig.

Lärare: Anders Olsson